

Basisinkomen

Position paper GroenLinks Breda april 2016

Op dit moment is de discussie over een basisinkomen weer actueel. Een debat, dat al enige tientallen jaren - met wisselend enthousiasme - wordt gevoerd. Zowel nationaal als internationaal wordt daarover gediscussieerd en worden experimenten uitgevoerd. Ook GroenLinks en haar voorlopers hebben daarover al gepubliceerd en gesproken. Binnen de hernieuwde belangstelling pakken wij ook het debat op. Wij willen tenminste weten wat de doelstellingen en uitgangspunten van het streven naar een basisinkomen zijn, maar even goed welke kanttekeningen daarbij en voorwaarden daaraan gesteld mogen worden. Dit stuk is bedoeld om dat inzicht te krijgen en dat debat te kunnen voeren. GroenLinks kiest primair voor een algemeen Basisinkomen. Vanuit strategische overwegingen en vanuit de noodzaak voor mensen met een (te) laag inkomen wordt veelal de weg gekozen om te starten met een basisinkomen voor mensen in de bijstand. In onze ogen is het wenselijk, bij die ontwikkeling aan te sluiten, maar altijd met het perspectief op een totale maatschappelijke verbreding tot een algemeen basisinkomen.

1. Wat is het vraagstuk

- ✓ Vanuit onze verzorgingsstaat hebben we een enorm systeem opgetuigd van belastingsystemen, uitkeringen, toelages, kortingen etc., met daarbovenop weer een systeem van bureaucratie, verdeling, toekenning, uitvoering, controle, sancties etc., dat je je wel eens mag afvragen of we daarmee niet erg omslachtig bezig zijn met geld rondpompen.
- ✓ Herverdeling van arbeid en verkorting van de arbeidsduur wordt zeker een issue in de nabije toekomst. Enerzijds vanwege de illusie van volledige werkgelegenheid op basis van een verouderd systeem van volle werkweken. Anderzijds zijn ook veel mensen nodig voor mantelzorg en vrijwilligers werk, als ook voor minder economisch rendabele activiteiten, zoals in de kunst en cultuursector.
Van de 17 mln. inwoners in NL heeft 8,8 mln werk. Zij leveren totaal 12,5 miljard werkuren. Dat is gemiddeld 1.250 werkuren per jaar, zeg maar 24 uur per baan per week. Waarbij het aantal deeltijders jaarlijks toeneemt, met de suggestie, dat er steeds meer banen bijkomen.... Waarom zo hameren op die volle werkweken voor iedereen?
- ✓ Er is een grote ongelijkheid in de wereld en ook in Nederland. Er is een grote concentratie van rijkdom. 62 mensen hebben evenveel als 3,6 miljard andere mensen. Dat vermogen van die 62 rijksten is sinds 2010 toegenomen tot 1.762 miljard dollar. De armste helft van de wereldbevolking heeft het vermogen met 41 procent zien dalen tot 1,751 miljard dollar (bron Oxfam). Volgens Quote steeg het vermogen van de 500 rijkste Nederlanders in 2015 met meer dan 10%. De NL top 62 bezit alleen al 51,2 miljard. De 10% rijkste huishoudens in NL heeft nu al 66% van al het vermogen. 5 jaar geleden nog 57%. De 1% rijksten heeft 27% procent.
Hierin ligt een grote bron van maatschappelijke spanning en onrust. Waarom garanderen we niet ieder de kans op een inkomen, waarmee men goed uit de voeten kan, zodat maatschappelijke spanning minder kans krijgt.
- ✓ Het huidige maatschappelijk systeem van werk en inkomen geeft mensen weinig ruimte tot creativiteit, tot het starten van nieuwe (eigen) bedrijfjes, tot het uitproberen van werk/producten en markt. Risico's van het verlies van een minimale bestaanszekerheid doet mensen terugdeinzen voor ondernemersrisico's.

Goed om eens na te denken over herverdeling van arbeid, van inkomen en van vermogen; in ieder geval na te denken over het bieden van een meer zekere economische basis aan alle mensen.

2. Wat is Basisinkomen

Een **basisinkomen** is een inkomen, gegarandeerd door de overheid aan elke burger/inwoner, ongeacht over welke overige inkomsten of vermogen deze beschikt. Met basisinkomen wordt over het algemeen een *onvoorwaardelijk* basisinkomen (OBi) bedoeld. Het is hoog genoeg om zonder luxe van te leven. De hoogte van het bedrag wordt door de EU gesteld/geadviseerd op 60% van het mediane inkomen. In geval van voorwaardelijkheid van toekenning spreekt men niet meer van een basisinkomen maar van een uitkering.

Het onvoorwaardelijk basisinkomen heeft de volgende vier kenmerken: universeel, individueel, onvoorwaardelijk en hoog genoeg om een waardig bestaan in de maatschappij te kunnen leiden.

- Universeel: elk volwassene, ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst, woonplaats heeft recht op het basisinkomen.
- Individueel: het basisinkomen wordt per persoon uitgekeerd, en dus niet op basis van een gezin of huishouden.
- Onvoorwaardelijk: het basisinkomen is een recht zonder werkverplichting of inkomenstoets.
- Hoog genoeg: het bedrag moet hoog genoeg zijn om een waardige levensstandaard mogelijk te maken, die overeenkomt met de sociale en culturele standaard van het desbetreffende land.

3. Waarvoor biedt het Basisinkomen een oplossing of bijdrage

Mensen met een uitkering

Wanneer je een uitkering ontvangt en wilt gaan werken, ga je er vaak financieel op achteruit. Het verdiende geld wordt belast en gekort op je uitkering. Je komt terecht in de zgn armoedeval. Het zoeken en vinden van een baan brengt ook allerlei verborgen kosten met zich mee (kinderopvang, vervoer naar sollicitaties, aanschaf kleding). Daar komt bij dat de banen vaak tijdelijk en onzeker zijn waardoor je het risico loopt dat je binnen korte tijd opnieuw een uitkering moet aanvragen.

Met een basisinkomen loont het altijd om te werken, ook wanneer het gaat om laagbetaalde of tijdelijke banen. Het draagt dus ook nog bij aan de noodzakelijke flexibilisering van de arbeidsmarkt.

Werknemers

Het grootste deel van de mensen met een fulltime baan wil eigenlijk minder werken. Driekwart van de werknemers gaat gebukt onder hoge tijdsdruk. Een op de vier werkt structureel over en meer dan een op de tien heeft last van een burn-out. De reden dat mensen toch niet minder gaan werken, is dat ze bang zijn om hun baan te verliezen of omdat het financieel niet mogelijk is.

Met een basisinkomen hebben werknemers de keuze om zelf te bepalen of ze fulltime of parttime willen werken. Ze kunnen er ook voor kiezen om zich om te scholen. Daarnaast verbetert hun onderhandelingspositie; ze kunnen "nee" zeggen tegen slechte arbeidsomstandigheden of onproductief werk.

Werkgevers

Mensen die niet overwerken, presteren beter. Hetzelfde geldt voor mensen die niet uitsluitend voor het geld werken. Met een basisinkomen krijgen werkgevers meer gemotiveerde en productieve werknemers. Het ziekteverzuim zal hierdoor afnemen. Daarnaast dalen de arbeidskosten doordat allerlei sociale premies kunnen worden afgeschaft.

Vrouwen

Ondanks het feit dat de arbeidsdeelname van vrouwen in de afgelopen jaren flink is toegenomen, ligt hun economische zelfstandigheid nog steeds aanzienlijk lager dan bij mannen. In 2014 verdienen vrouwen gemiddeld 18,5% minder dan mannen in vergelijkbare posities. Veel vrouwen hebben te maken met de zogenaamde triple burden: ze voeden kinderen op, werken (parttime)

en zorgen voor oudere familieleden. Wanneer een vrouw ervoor kiest om zorgtaken op zich te nemen en minder of geen betaald werk te verrichten, wordt ze afhankelijk van een partner of instantie. Met een basisinkomen krijgen vrouwen financiële zekerheid en daarmee meer zeggenschap over hun eigen leven.

Bedrijven

Bedrijven hebben klanten nodig, ook in een wereld waar de lonen niet stijgen en de onzekerheid toeneemt. De koopkracht is in de afgelopen decennia op peil gehouden door te lenen en nog meer te lenen. We hebben gezien dat dit niet werkt (zie de financiële crisis). Met een basisinkomen heeft iedereen inkomenszekerheid en daarmee koopkracht om de economie draaiende te houden.

Daarnaast hebben kleine ondernemers in Nederland geen buffer om op terug te vallen; ze worden niet beschermd door sociale zekerheidsvoorzieningen zoals de ww, ziektewet of pensioen. Met een basisinkomen krijgen ondernemers meer economische zekerheid. Ze kunnen meer risico's nemen en zo innovatiever en creatiever hun bedrijf runnen.

4. Motieven voor een basisinkomen

De invoering voor een basisinkomen kan uit verschillende overwegingen worden gemotiveerd.

- fundamentele mensenrechten (recht op leven, aandeel in natuurlijke rijkdommen);
- idealistische motieven (vrijheid, lossere band tussen werk en inkomen, inkomensnivellering);
- sociale motieven (armoedebestrijding, vermindering van stigma's, tegengaan van uitbuiting);
- economische motieven (bevordering kleinschaligheid, evenwichtigere arbeidsverdeling, stimulering lokale economie);
- emancipatoire motieven (waardering van traditioneel door vrouwen verrichte werkzaamheden);
- ontwikkelingsmotieven (basisinkomen als ontwikkelingshulp, universeel basisinkomen);
- praktische overwegingen (eenvoud, vermindering van willekeur en bureaucratie);
- nog meer praktische overwegingen: minder ziektekosten.

5. Ontwikkelingen in Nederland

Er is nooit een evaluatie gedaan naar de huidige aanpak rondom de bijstand ; de vraag daarbij is of het huidige systeem wel werkt en of repressie werkt? Misschien kunnen we er iets anders naast zetten.

In een groot aantal gemeenten wil men (gecontroleerde) verdergaande experimenten uitvoeren rondom de bijstand. Het gaat om experimenten rond onvoorwaardelijkheid en wel of niet bijverdienen. Je kunt deze experimenten zien als een eerste stap richting het basisinkomen. Men wil deze experimenten doen in samenwerking met universiteiten zodat de resultaten ook geverifieerd kunnen worden. Vier gemeenten (Utrecht, Tilburg, Groningen, Wageningen) zijn in overleg met staatssecretaris Klijnsma om ruimte te krijgen in de wet (d.m.v. een Algemene Maatregel van Bestuur) zodat de experimenten kunnen starten.

Veertien andere gemeenten hebben in een brief aan de staatssecretaris laten weten ook aan te willen sluiten met experimenten.

Breda is daar niet bij. In Breda wil men voorlopig experimenteren met de ruimte die (naar hun opvatting) nu al in de wet zit.

Breda, 01-04-2016

GroenLinks / Chiel Rottier.

Met veel knip en plak werk vanuit internet en publicaties, en aanvullingen / correcties van de GroenLinks – Breda werkgroep met Kathinka Minzinga, Monica Tecklenburg, Lucy Prins-Mulder, Jan Broekman.

Bijlagen bij het position paper Basisinkomen

Bijlage 1. Het Finse plan

Volgens een recente peiling ziet 69 procent van de Finnen het idee wel zitten, waarbij de meesten denken dat het ongeveer 1.000 euro per maand zou moeten zijn.

Het Finse systeem van sociale zekerheid is, net als in Nederland, nogal complex geworden. Juha Sipilä, de premier van de centrumrechtse coalitie, ziet het basisinkomen als een manier om de verzorgingsstaat op te schonen. Het onderzoek maakt bovendien onderdeel uit van 'een nieuwe politieke cultuur van gedurfde experimenten.' *Dat schrijft de Finse regering in haar verklaring.*

En inderdaad: wie het plan voor het Finse experiment bekijkt, moet concluderen dat het gedurfd is. *Dit artikel op fastcoexist.com is een goede bron voor wie meer wil weten over het experiment.*

Om te beginnen is er een budget van 20 miljoen euro, waardoor tot wel 100.000 Finnen (!) kunnen meedoen.

Zo'n groot experiment is er nog nooit geweest. Het zal twee jaar duren, waarbij maar liefst vier verschillende varianten van het basisinkomen worden getest:

- De eerste variant zal een relatief hoog basisinkomen zijn, waarbij de meeste oude uitkeringen verdwijnen.
- De tweede variant zal een gedeeltelijk basisinkomen zijn, van minstens 550 euro per maand (het huidige niveau van de bijstand in Finland). Hiernaast zal bijvoorbeeld de Finse werkloosheidsverzekering blijven bestaan.
- De derde variant is het basisinkomen waar veel economen voor pleiten: de zogenoemde 'negatieve inkomstenbelasting.' In dit geval hoef je op een bepaald punt geen belasting meer te betalen, maar krijg je juist geld van de belastingdienst. Zodra je weer meer geld gaat verdienen, wordt je basisinkomen geleidelijk wegbelast. Op deze manier is er altijd een vloer – van bijvoorbeeld 1.000 euro – waar je niet doorheen kunt zakken.
- De vierde variant betreft het 'participatie-inkomen' waarbij je (een deel van) het basisinkomen krijgt in ruil voor bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.

De onderzoekers hebben allerlei vragen. Hoeveel zullen de Finnen met een basisinkomen willen werken? Worden ze er gelukkiger en gezonder van, of juist niet? En wat zal er gebeuren met bijvoorbeeld de criminaliteit en het zorggebruik?

Alsof dit nog niet interessant genoeg is, zijn de Finse onderzoekers ook van plan in een paar kleine gemeentes *iedereen* een basisinkomen te geven. Er zouden immers allerlei interessante neveneffecten kunnen zijn als niet alleen jij, maar ook je familie en je burens een gegarandeerd inkomen hebben. Zal iedereen achteroverleunen, of zal de hele buurt juist opbloeien?

Bijlage 2. Historisch overzicht en verwijzingen naar literatuur.

Is er inhoudelijk al over geschreven?

Buiten NL:

- De eerste die over het basisinkomen begon, was de Amerikaanse vrijdenker Thomas Paine, aan het einde van de achttiende eeuw. Maar afgezien van een reeks experimenten, bijvoorbeeld in de VS en Canada in de jaren zeventig, heeft geen enkel land, ooit, een basisinkomen ingevoerd. Toch is er wereldwijd steeds meer interesse voor, waarbij Finland vooroploopt.
- 2013: Europees Burgerinitiatief Basisinkomen
- Basic Income Earth Network (BIEN) – Europa: B, Du, SW
- Tony Atkinson: *Inequality, what can be done*

Langere geschiedenis in NL:

- 1968 Werkgroep 2000
- WRR 1985; overgenomen door PPR (GroenLinks)
- 1991 Werkplaats Basisinkomen (met o.m. Voedingsbond FNV en CNV), Vereniging vrienden en vriendinnen van het basisinkomen (Saar Boerlage)
- 2013 Vereniging Basisinkomen
- Rutger Brugman : Gratis Geld voor Iedereen , A'dam 2014
- Bram van Ojik – 1980 "Basisinkomen: van veenbrand naar gidsland".
- Van Ojik 2013: Kiezen om te delen – een manifest “Ik wil een land dat werkt, dus ik kies om te delen”.
- Van Ojik: febr. 2015 manifest “Een sociale bijstand: wel bijverdienen, geen verplichtingen”
  - Tegen: oproepplicht, tegenprestaties, verplicht re-integratietrajecten, controle en verantwoordingscarrousel
  - Vraag om AMvB t.b.v. experimenten
- Jesse Klaver sept.2015 “De mythe van het economisme”
- Experimenten oproep door GL in: A'dam, Groningen, Utrecht, Nijmegen, Wageningen, Tilburg, (e.v.?)

Zijn er al ervaringen mee geweest; met welk resultaat?

- 1974-1979 Dauphin – Canada
- 2008-2009 Otjivero – Namibie
- Brasilia / Bolsa Familia
- Mexico / Oportunidades

Bijlage 3. GL “standpunten”

werkgroep Economie met bijdrage op website

<https://werkgroepeconomie.groenlinks.nl/nieuws/symposium-uiteenlopende-opvattingen-over-basisinkomen>

Over het onvoorwaardelijk basisinkomen wordt verschillend gedacht. Sommigen vinden dit zeer wenselijk, anderen volgen de lijn van het rapport dat het te duur is, de conjunctuur niet stabiliseert en onnodig de rijkere en werkgevers subsidieert. Ook kan daardoor de bovenminimale uitkering in gevaar komen. Vraagtekens zijn er bij sommigen ook m.b.t. de haalbaarheid voor werkgevers en werknemers, de gedragsreacties die het oproept en wat het voor concurrentiepositie betekent.

Overigens is hierbij van belang dat er – zoals ook bij de presentatie werd benadrukt – veel verwarring is rond het begrip basisinkomen. Vaak bedoelt men onvoorwaardelijke bijstand (verandering van het huidige uitkeringsstelsel voor mensen zonder betaald werk), wat uiteraard iets anders is dan een onvoorwaardelijk basisinkomen voor iedereen.

Bijlage 4 : Financiering

Meerdere mensen hebben zich al gebogen over de financiële haalbaarheid. Het gaat ons nu in dit stadium niet om een sluitend verhaal. Maar om een indicatie van elementen, die erbij betrokken kunnen worden. Een indicatie “dat het kan”. Onderstaand enkele exercities.

1. Fiscaal gefinancierd Basisinkomen

columnist Robin Fransman in 'Tegenlicht Meet Up' 26 februari 2014

Zolang de schaarste nog met ons is zullen we het dan ook moeten doen met een fiscaal gefinancierd basisinkomen. Geen gratis geld dus, want gewoon betaald uit belastingopbrengsten. Een debat aangaan over het basisinkomen is onmogelijk zonder daar ook de fiscaliteit, de minimumlonen en de toeslagen en uitkeringen bij te betrekken. Gezamenlijk zijn het zijn immers allemaal op elkaar aansluitende instrumenten om arbeidsaanbod en arbeidsvraag te regelen en de inkomens zodanig te herverdelen zodat werken lonend is en de inkomens hoog genoeg zijn om redelijk te kunnen leven. Basisinkomen in isolement bekijken leidt daarom tot niets. Daarom eerst even hoe al deze elementen er grosso modo uit zouden kunnen zien, daarna de redenen waarom.

1. Iedere Volwassene (vanaf 21) krijgt een belastingvrij basisinkomen gelijk aan de helft van de AOW voor een echtpaar. (760 euro per maand)
2. Ieder kind (tot en met 20) krijgt daar de helft van (380 euro per maand) te betalen aan de ouder(s) of verzorger(s) met het wettelijk gezag over dat kind
3. Het minimumloon wordt verlaagd van 1480 euro naar 1000 euro per maand.
4. Inkomstenbelasting wordt een sociale vlaktaks met twee schijven, 25% tot 60.000 euro per jaar, 45% vanaf 60.000 euro per jaar. (op fiscale eenheid, cq huishouden)
5. Alle uitkeringen, toeslagen, studiefinanciering en kinderbijslag worden afgeschaft. (ook de ww en wao, waar mensen zich vrijwillig en privaat voor kunnen verzekeren.)
6. Alle heffingskortingen, aftrekposten, belastingvrije voeten in de inkomstenbelasting worden afgeschaft. (ook de hypotheekrenteaf trek)
7. Kinderopvang wordt gratis voor werkenden
8. Voor alleenstaande chronisch zieken, gehandicapten, en alleenstaande ouderen zonder aanvullend pensioen blijft de bijzondere bijstand bestaan.

Een dergelijk basisinkomen kost circa 102 miljard euro per jaar.
Gratis kinderopvang telt op tot 12 miljard,
Bijzondere bijstand komt waarschijnlijk uit op zo een 10 miljard.
Samen 124 miljard euro.

Daar gaan de besparingen en opbrengsten vanaf:

AOW, uitkeringen, toeslagen:	75 miljard
Studiefinanciering:	4 miljard
Uitvoeringskosten:	2 miljard
Aftrekposten, heffingskortingen:	40 miljard
Totaal:	121 miljard euro

Grove benadering dit uiteraard, maar je toont er wel mee aan dat een dergelijk basisinkomen betaalbaar/uitvoerbaar is.

Voordelen

Arbeidsvraag Door de verlaging van het minimumloon wordt werk dat nu niet gedaan wordt omdat de kosten/baten niet in evenwicht zijn, toch op commerciële basis gedaan worden. Dat biedt ook perspectief voor de meest kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. *Arbeidsaanbod* Met dit systeem gaat werk echt lonen. Wie opslag krijgt, een dag extra gaat werken of overwerk doet, gaat er ook echt op vooruit. Onder het huidige systeem hou je daar te vaak te weinig van over. De lage inkomens raken bij extra werk hun toeslagen kwijt, waardoor het marginale belasting tarief (het effectieve tarief over wat je extra verdient) vaak boven de 70% ligt. Voor de middeninkomens ligt het marginale tarief ook rond de 60% door de inkomensafhankelijke heffingskorting. Dat effect, de ‘armoedeval’ neem je hiermee helemaal weg. Werken loont voor iedereen altijd, onder alle omstandigheden. Jong of oud, ongeacht of je samenwoont of niet, of je kinderen hebt of niet, of je in een koop- of huurhuis woont, of je parttime of fulltime werkt.

2. Uit: Burgerinitiatief Basisinkomen 2018

Dekking:

Om het basisinkomen betaalbaar te maken en de inkomstenbelasting niet te hoog te maken is gekozen voor alternatieve, nieuwe belastinginkomsten. Deze zijn niet uit de lucht gegrepen. Over iedere nieuwe bron van inkomsten bestaan serieuze studies, een vergelijkbare belasting in een ander land of een Europees initiatief.

- Kerosine en vliegen belast met accijnzen en BTW: 2 miljard extra
- Moderne BTW, één tarief van 20%: 12,7 miljard extra
- BTW-vrijstellingen vervallen, extra BTW uit financiële sector: 4,6 miljard extra
- Effectief % vennootschapsbelasting van 23,7 naar 30%: 3,5 miljard extra
- Financiële Transactie Tax (Tobintax): 5 miljard extra
- Jongeren van 18 t/m 23 groeien naar volledig basisinkomen, ieder volgend jaar 100 euro/maand erbij. bespaart 3,6 miljard
- Extra belasting grootverbruikers energie en milieuvervuiling: 2,5 miljard extra

Aanvullende ideeën vanuit dit burgerinitiatief:

Naar hun opvatting kunnen met de volgende ideeën meer voordelen behaald worden uit de overgang naar een basisinkomen. Met meer betaald werk en nieuwe deeltijdbanen.

- Minimumuurloon wordt voor iedereen 7,50 euro per uur. Meer werk, wat nu blijft liggen, wordt betaalbaar.
- Werkgever kan werknemer altijd ontslaan met opzegtermijn van 3 maanden, eventueel oplopend tot 6 maanden bij langer dienstverband.
- Doorbetaling bij ziekte is 50% van salaris.
- Onderscheid tussen werknemer en zzp-er verdwijnt steeds meer. Er ontstaan meer hybride vormen. Niet tegenhouden, maar toejuichen.
- Eventuele aanvullende vormen van inkomen bij ziekte of arbeidsongeschiktheid door mensen zelf te organiseren.
- Er kan ook eenvoudiger gewoond gaan worden, bestemmingsplannen aanpassen. Woningcorporaties die zich meer richten op eenvoudiger en betaalbare wooneenheden en/of groepswonen.

3. De econoom Marcel Canoy voor VPRO Tegenlicht.

<https://www.youtube.com/watch?v=CLYImFVo6EU>

Hij kwam tot de volgende rekensom:

Kosten

Uitgaande van € 760,= pp (AOW)	117 miljard
Kinderen, helft	18 miljard
Reserveringen onvoorzien	<u>20 miljard</u>
Totaal	155 miljard

Baten:

Huidige kosten aan uitkeringen	75 miljard
Toeslagen en aftrekposten	40 miljard
Uitvoeringskosten	6 miljard
Studiefinanciering	<u>4 miljard</u>
Totaal	125 miljard

Verschil op te brengen door belasting op vermogen, accijnzen en BTW

4. Sjir Hoeijmakers

<http://youtu.be/9PDHzoGfWls>